

BOSHLANG'ICH SINIF DARSLARIDA TA'LIM-TARBIYA BERISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK USULLARI

*Samarqand viloyati Narpay tuman Maktabgacha va maktab ta'limi
bo'limiga qarashli 68 –maktab boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi*

Ergasheva Ozoda Razzakovna

Annotatsiya: *Bugungi kunda ta'lim berishning zamonaviy usullari ko'payib bormoqda. Bunday metodlarni qo'llash ta'lim sifatini oshiradi. Maqolada zamonaviy usulda ta'lim-tarbiya berishning pedagogik usullari boshlang'ich ta'lim o'quvchilari uchun qo'llash bo'yicha ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'zlar: *boshlang'ich ta'lim, metod, pedagogik usullar, pedagogik texnologiya, o'quvchilar, dars, o'qituvchi.*

Jamiyatda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish talim tizimida katta o'zgarishlarni, shu jumladan vazifalari, qarashlari, maqsadlari, tushunchalari, mazmuni, didaktikasi va o'quv jarayonlari uslublari, maktab jihozlari, ish va o'quv jarayonini tashkil etish, natijada talim va tarbiya o'qituvchilar, ish vaqtini va ish odatlarini o'zgartirish, o'quv jarayonini nazorat qilish, o'quv natijalari va ishning boshqa natijalarini baholash yuzaga keladi. [5] Talim jarayonining muvaffaqiyati uning shakligagina emas, balki qollanilayotgan metodlar samaradorligiga ham bogliqdir. Talim nazariyasida o'qitish (talim) metodlari markaziy orin egallaydi. «Metod» yunoncha metodos soz bolib, «yol», tatbiq qilish kabi manolarni anglatadi. Talim metodi talim jarayonida o'qituvchi va o'quvchilarning aniq maqsadga erishishiga qaratilgan birgalikdagi faoliyatlaridir. O'qituvchining yangi mavzuga tayyorgarlik korishida metodlar va metodik usullarni tanlashi - bu ularning o'zaro almashinuvini vaqt va didaktik maqsad bo'yicha muvozanatlashtirish demakdir. Pirovard natijasida o'quvchilar aqliy va amaliy faolligining yuqori darajasini taminlashga sharoit

yaratiladi. [1] Togri qollanilgan metodlar obektiv voqelikka oid bilimlarni chuqurlashtiradi va yaxlit hamda mashg'ulotning ilmiy-nazariy darajasini oshiradi. Ketma-ket saralangan oqitish metodlari malum darajada bilish va kasbiy qiziqishini rivojlantirishga, mustaqil amaliy faolyatni faollashtirishga olib keladi. Talim metodlari deyilganda, organilayotgan materialni egallashga qaratilgan turli didaktik vazifalarni hal etish bo'yicha oqituvchining orgatuvchi ishi va oquvchilarning oquv-bilish faoliyatini tashkil etish usullari yigindisi tushuniladi. Didaktikada, shuningdek, ta'lim usullari atamasi ham keng qollanadi. Talim usuli - talim metodining tarkibiy qismi yoki alohida tomoni. Metodlar bilan usullar munosabati ozaro bir-biriga boglangan. Usul va metod butun va qism sifatida birbiriga boglanadi. Usullar yordamida faqat pedagogik yoki oquv vazifasining bir qismi hal qilinadi. Xuddi shu metodik usullar turli metodlarda foydalanilgan bolishi mumkin. Va aksincha, xuddi shu metod turli oqituvchilar tomonidan turli usullarda ochib berilishi mumkin. Masalan, oqituvchilar tomonidan kop qollaniladigan mashq manbasiga kora amaliy metod hisoblansa, uni qollash esa bir nechta usullar (mashqning qoidasini oqib berish, bittasini namuna sifatida bajarib korsatish (2-usul), oqituvchining namunasi asosida oquvchilar tomonidan mashqning bajarilishi, oquvchilar tomonidan bajarilgan mashqlarni tekshirish va xatolarini tuzatish va boshqalar) yordamida amalga oshiriladi. Oqituvchilarning ayrimlari esa, «metod» tushunchasining orniga «uslub» tushunchasini ham qollaydilar. Ammo «uslub» tushunchasi «metod» atamasining mohiyatini ozida toliq aks ettira olmaydi. Chunki uslub koproq xususiy (soz borayotgan holatda aynan oqituvchiga xoslikni ifoda etadi) tavsifga ega bolib, aniq maqsadga erishish yoli sifatida xizmat qila olmaydi. Pedagogik texnologiya - bu muayyan loyiha asosida tashkil etiladigan, aniq maqsadga yonaltirilgan hamda ushbu maqsadning natijalanishini kafolatlovchi pedagogik faoliyat japyoyoni mazmunidir.[2] Har qanday pedagogik texnologiya, jumladan umummadaniy dunyoqarashni shakllantirishga yonaltirilgan texnologiya ham ozaro hamkorlik, muloqot, ularning birbirlariga tasirlari eng zamonaviy talablarga javob bergan holda, oqituvchi talim-tarbiya

jarayonini tashkil etish va boshqarish tamoyillari, yollari, umummadaniy dunyoqarashni shakllantirishga xizmat qiluvchi metod va uslublar, talabalar shaxsi faoliyatni to'g'ri tashkil etish, ular bilan hamkorlik qilish, muloqotga kirishish, pedagogik faoliyatini tashkil etish jarayonida yuzaga keluvchi muammo va qarashlarni birgalikda hal etish, auditoriyada ijodiy hamkorlik, ishchanlik muhitini hosil qilishga doir shakl va metodlar bilan qurollangan bolishi lozim.[3] Boshlangich sinflarda hikoya oqish metodi bo'yicha tavsiya. Zamonaviy maktab oldiga qoyilgan vazifalar, kichik maktab yoshidagi oquvchilar umumiy rivojlanishining osonganligi, psixologiya va xususiy metodika sohasidagi yutuqlar, sinfda oqish mazmuni va oqitish metodlariga o'zgartirish kiritishni talab etmoqda. Boshlangich sinflarning oqish darsliklarida amaliy jihatdan turli janrga mansub asarlar berilgan. Oqish darsida hikoya, sher, ertak, masal, maqol, doston, rivoyat va topishmoq kabi janrlar o'rganiladi. Bunday turli janrdagi asarlar yaratilishi, uslubi jihatdan o'ziga xos xususiyatlarga ega bolib, oquvchilarga ham tasiri turlicha boladi. Shuning uchun, turli janrdagi badiiy asarlarni oqishda oqituvchidan unga mos usullar tanlash talab etiladi. Hikoya kichik hajmli badiiy asar bolib, unda kishi hayotidagi malum bir voqea, hayotning muhim tomonlarini umumlashtirib tasvirlanadi. [3] Hikoya boshlangich sinflar uchun mos janr. Oquvchilarni qahramonlarning xatti-harakati, tashqi korinishi, voqea-hodisalar haqidagi hikoyalar ko'proq qiziqtiradi. Hikoyani oqishda uning mazmunini tahlil qilish va shu asosda oquvchilar nutqini o'stirish markaziy orin egallaydi. Hikoya oqib bolingach, oquvchilarga o'z fikr-mulohazalarini bildirishi uchun vaqt beriladi. Oqilgan hikoya yuzasidan beriladigan savollar orqali oquvchilarga asarning yoqqan-yoqmaganligi, qaysi qahramon xarakteri tasir etgan- etmaganligini aniqlanadi. Shundan song hikoya syujeti, voqeaning yonalishini ochishga, personajlar xarakterini tushunishga, asarning asosiy goyasini ochishga qaratilgan savollar beriladi. Boshlangich sinflarda oquvchilarni ertakning otkir, maroqli syujeti, favqulodda ajoyib voqealari maftun etadi. Lekin hikoya janri hayotiyliigi bilan o'ziga xosdir. Hikoyada inson hayoti, u bilan bogliq voqealar haqidagi lavhalar bayon etiladi. Oquvchilar

qahramonlarning xarakteri va xususiyatlari bilan qiziqadilar. Boshlangich sinf «Oqish» darsliklarida berilgan hikoyalar mavzu jihatidan xilma-xil bolib, qahramonlar ham bir-biridan farq qiladi. Oquvchilar hikoyadagi qahramonlarga baho berishda, oz shaxsiy-axloqiy tushunchalaridan kelib chiqib tariflaydilar. Oqituvchining vazifasi oquvchilar bilan asarni tahlil qilib, ular nutqiga personajlarning axloqiy, intellektual, emotsional sifatlarni kiritishdan iborat. Bu adabiy qahramonlarning xarakterini yaxshi yoritish shartlaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ishmuxamedov R. J. Innovatsion texnologiyalar yordamida talim samaradorligini oshirish yollari. Toshkent - 2004
2. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. Qarshi - 2000.
3. Saydahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar (nazariya va amaliyot). - T. : Moliya, 2003.